

Beide feiten bijeengevoegd, geven nu z.i. geen andere dan deze consequentie: „dat er is een zekere tegenstrijdigheid tusschen het WEZEN van het genadeverbond en de uiterlijke VERSCHIJNING waarin het optreedt”.

Over die tegenstrijdigheid willen we nog wel eens nadenken. Prof. Aalders verwijst hier naar prof. dr H. H. Kuyper.

Nu hebben we, als het gaat om de ontvouwing van den inhoud van Gods Woord, tegen de vlucht in een tegenstrijdigheidsconstatering altijd bezwaar, zoowel wat het woord betreft, als ook wat aangaat de zaak. Het woord lijkt ons onjuist, als het te doen is om samenvatting van wat God ons openbaart. God openbaart geen tegenstrijdigheden, want Hij is de waarheid. Natuurlijk zijn we 'daarover zakelijk wel eens.

Maar, zoo zal iemand zeggen: er zijn gevallen, waarin wij niet kunnen „rijmen”, niet kunnen samen-voegen in onze verstandelijke ontwikkeling deze en gene bijzonderheid uit den inhoud van wat ons geopenbaard werd.

Goed.

Maar dan is er nog geen recht, om tot een tegenstrijdigheid te concluderen. Een „non liquet” (wij kunnen niet verder) past in zulk een geval.

Dit geval, althans met deze practische slotsom, bestaat evenwel niet in zijn volle tragiek voor het bewustzijn van prof. Aalders. Hij streeft wel waarlijk naar een sluitende theorie, en zegt, meer dan eens, opvallend vaak eigenlijk: zonder eenigen twijfel is dit of dat de waarheid. Welnu, dit geeft aan wie anders exegetiseeren, den plicht, uit hun geloofs-vooroordeel, dat er geen werkelijke tegenstrijdigheden bestaan, een andere oplossing te beproeven. Misschien geven zij er een, die niet als theorie in zichzelf tegenstrijdig is. Misschien ook niet. Maar men stoppe het debat niet door de constatering eener tegenstrijdigheid, want het is best mogelijk (denk aan supra- en infralapsarisme), dat we bij nader inzien ontdekken, dat niet in de geopenbaarde feiten, doch in onze waarneming of benoeming van de feiten, of onze rubricering en dogmatische waardeering ervan de tegenstrijdigheid gelegen heeft. Zeker hebben wij te zoeken naar eenheid van beschouwing, wij daarin het dogmatisch denken voortgaat van zwakheid tot kracht, en heter dan eertijds de verbinding kan zien, die er voor Gods oog toch zeker liggen moet, de verbinding tusschen het ééne en het andere detail.

Voorts: waarom spreekt prof. Aalders juist in zake het VERBOND van tegenstrijdigheid tusschen zijn „wezen” en zijn „verschijning”? Ik kan 'niet helpen, dat ik deze theorie, wordt ze doorgedacht, met haar onderstellingen, gevaarlijk vind. Een verbond heeft twee deelen, weten we; belofte en eisch. Waar komen we terecht, als we bij de belofte onderscheiden tusschen het wezen der belofte en haar verschijning? En als we tusschen belofte en eisch onderscheiden? En als we tusschen belofte en eisch onderscheiden? Een gesproken woord is juist „verschijning”, openbaring; niet het wezen van het woord, doch van den Spreker openbaart zich in concrete gesproken of geschreven woorden. Ik zie geen kans, op de manier van prof. Aalders' theorie te preken in de kerk, noch daarbuiten. Vooral niet daarbuiten.

Men heeft ons van jongs af de bekende catechisatie-voorbeelden bijgebracht van Gods eisch aan Abraham: ga uw zoon doden, en zie, hij bleek later te mogen leven; of van Jesaja's voorzeggung aan Hiskia: geef bevel aan uw huis, want gij zult sterven, en toch blijft hij na gebed nog 15 jaar leven; of van de prediking van Jona aan Ninivé: het gaat onder, en toch kijkt Jona straks spijtig op een stad, die overleefd bleef staan. En nadden (na die catechisatie) hebben we voor het meerendeel, al theologiseerend, ontdekt, dat deze catechisatievoorbeelden heusch nog niet de moeilijkste kanten van het probleem raakten. Maar we hebben elkaar gezegd: dat is geen tegenstrijdigheid. Noch tusschen geopenbaarden en verborgen wil Gods (ik laat deze distinctie nu verder gaan), noch tusschen de gesproken woorden Gods zelf. Want wat Abraham betreft: de eisch om te gaan offeren is wat anders dan de aankondiging: gij zult het inderdaad ook doen; trouwens, Abraham zelf gaat blijkens Hebr. aan tredeneeren, — in 't geloof! — dat God machtig was, dat kind straks weer te doen leven; m.a.w. hij weet bij voorbaat, dat het ééne detail van Gods spreken (in dit kind zegen ik de wereld) en het andere detail (ga het offeren) met elkaar niet kunnen strijden; zijn geloof weigert te rusten in de „tegenstrijdigheid”, maar neemt ze bij voorbaat weg.

En wat Hiskia aangaat: hij heeft niet in de aankondiging; gij gaat sterven, een „verschijning” gezien van een „wezen” der belofte, die hem levensverlenging toezegt, doch God gehouden aan dit woord, is daarvan uitgegaan, en heeft gevraagd om een ander woord, en kreeg dat ook. Door het eerste voerde God Zijn raad om naar den inhoud van het tweede te komen uit. Er is een verzwegen, maar opengelaten „tenzij”.

En wat Jona aangaat: de oordeelsaankondiging was voorwaardelijk, en werd alzoo verstaan. Ondergang, tenzij ge u bekeert.

Dit laatste brengt ons midden in de discussies over

1) En óók niet door de opmerking, dat we er wel nooit uit zullen komen, *niet* te plaatsen, als prof. Aalders ettelijke malen zegt: „zonder eenigen twijfel”, doch wel als anderen daartegen ingaan.

het verbond terug. Juist in het verbond krijgen we met de sancties te doen, zooals de vaders allemaal weten te zeggen. Toezegging van loon moedigt den wil tot verbondstrouw aan, en voedt hem ook op; dreiging van straf (verbondswraak) doet hetzelfde, maar dan den anderen kant uit wijzende. Juist door die sancties, die immers zelve bij het geopenbaarde woord behooren, verdwijnt hier het noodgevoel van in-een-tegenstrijdigheids-slop-te-zitten, als was voor de zon. Is er noodzaak van aanvaarding eener tegenstrijdigheid in betrekking tot belofte en eisch (geopenbaarde dingen), dan is ze er ook in betrekking tot de sancties, loontoezegging en wraakdreiging (eveneens geopenbaarde dingen). Maar het feit, dat de sancties belofte en eisch vergezellen, en dat ze altijd naar TWEE kanten uitwijzen (tenslotte naar hemel én naar hel), en dat ze dit doen binnen het raam van de oorspronkelijke, dadelijk vóórroepgezette verbondstatuten, bewijst, dat er geen tegenstrijdigheid is. De Heere is getrouw, liegt niet, heeft ook den schijn daarvan vermeden in het leiden van de kleine kinderen, die hij door het verbond opvoedt. God speelt geen spel met ons (Calvijn).

Hier ligt dan ook de zeere plek. Men heeft zich eenmaal vastgebeten in de beperking tot de uitverkorenen, gaat dan verder schoolsch te werk, en óf met dr Thijs de verbondswraak in het Nieuwe Verbond ontkennen, óf, als dat weer een jaar geleden is, met prof. Aalders ze verbinden aan de „verschijning” van het verbond, en men redeneert zoo in en uit. Het is, tegen den achtergrond van één en ander des te meer ontdekkend, dat prof. Hepp in zijn wonderlijken aanval, destijds (brochure IV) op mijn beschouwing nopens de gemeene gratie, tot mijn inderdaad groote verbazing toonde, het woord „sancties” als onderdeel der verbondsbewoening niet te kennen: hij verklaarde, dat dit woord hem meer aan volkenbondspacten dan aan een werkverbond deed denken (zoo ongeveer).

Deze nateve vertoening van onbekendheid met de doorlopende leer der vaders in dezen en van de door hem zelf uitgegeven dictaten van Geesink, halen we niet op om nog eens een onvriendelijkheidje te lanceren. We komen er op terug, wijl ze ditmaal mede gelift als ongezoekt bewijs van dat zich vastbijten in den zoevoen aangegeven zin. Maar wij wijzen dan ook met des te meer bewustheid deze theorieën af, houden met de vaders het spreken van sancties vol, gelooven daarin God op Zijn Woord, zooals we natuurlijk allen willen doen, maar op dit punt niet allen ons realiseeren, en hebben er bezwaar tegen, in het rijk der Nederlanden, of in de wetgeving van een ander lichaam, of ook in het verbond Gods „statuten” (!) te onderscheiden naar „wezen” en „verschijning”, en dan nog wel onder verzekering, dat beide tegenstrijdig zijn.

Geen haar van mijn hoofd denkt er aan, prof. Aalders barthiaan te noemen. Maar wel herinner ik me, dat Barth het Woord Gods „Gestalt” (gestalte) en „Gehalt” (inhoud) toekent, en beide onderling strijdig noemt. Welnu, als Gods verbond belofte (Woord), en eisch (Woord) en sancties (Woord) bevat, dan weiger ik óók, en juist, nu, met Barth in te stemmen, door tusschen wezen en verschijning, Gehalt en Gestalt tegenstrijdigheid te aanvaarden. Ik zie geen kans, op die manier God aan Zijn Woord te HOUDEN, en er op te pleiten met zekerheid.

„Verschijning”, zegt prof. Aalders.

Maar op zijn standpunt moest hij liever zeggen: schijn. Dat is ook al door ouderen gezegd; ik heb er thans geen plaats meer voor.

Nu we aan die ouderen toegekomen zijn, wil ik, voor wat de kwestie der confessionele terminologie betreft, die immers heel anders is dan die van „wezen” en „verschijning” nog eens herinneren aan Heyns, die weer ons nadenken prikkelde. Wat deze schrijft in „Geref. Amerikaan” IV, nr 7, 315—324, geef ik later wel.

„Zeg eens: AAAA....”

Ds J. Douma van Britsum, dien we evenals ds Hagen verzoeken, zaken van personen te scheiden, en die zelf maar weten moet, op welke gronden hij zich vóór of tegen een bepaalde meening of praxis verklaart, dringt in „Friesch Kerkblad” erop aan, dat de synode maar dadelijk de kwesties, bekend onder den naam van „meningsgeschillen”, afhandelen zal. Geen nieuwe studiecommissie! roept ds Douma uit, en we kunnen erin komen. Maar die haast, waarmee men van rapporten, die eerst hóógnoodig heetten, zich thans, vóór nog hun inhoud bekend is, ontdoen wil, dié bevreemd ons. Tenzij we moeten aannemen, dat ook ds Douma van binnen overtuigd is, dat prof. dr H. H. Kuyper het in 1936 mis heeft gehad met zijn „erger dan vóór Assen”. Stel u eens voor, dat vlak vóór de synode van Assen geroepen was: opschieten, niet langer redekavelen!

Ds Douma beroept zich thans op de grootheid: het gereformeerde volk. Dat volk heeft volstrekt geen aanzeling, zegt hij, om te spreken van „I c h a a m e n z i e l”. Nu, ik weet er ook geen één, die in dezen aanzelt. Dat volk weet heel goed, dat Christus een ware menschelijke natuur heeft aangenomen, zegt voorts ds Douma; en ik weet alweer geen mensch, die daartegen bezwaar heeft, noch iemand, die zou leeren, dat de Zoon Gods zich met een menschelijke persoonlijkheid heeft verbonden (ik weet hier, wat ik zeg). Ons volk — zoo vervolgt ds Douma — ons volk zingt:

„Gij doet op aarde aan alle scheps'len wel”, en weet dus al zingende dat er een **algemeen e genade** is. Alsmode, dat er een avondmaalsformu-

lier is, waarin zelfbeproeving geëischt wordt. Al die dingen hebben onder ons volkomen zekerheid, zegt ds Douma, en we moeten daarover nu maar niet langer redekavelen....

Mij best; ik heb in 1936 hetzelfde gezegd, en prof. Greijdanus heeft het zelfs in een vóórstel duidelijk geformuleerd. Maar dat mocht toen natuurlijk niet aangenomen worden. Want dat zou de consequentie meebrengen, dat men ondanks het drijven naar een commissie van onderzoek zakelijk moest worden, en den gewonen gang der kerkorde moest volgen, zeggende: dit en dat is al confessioneel bepaald, en laat ieder, die meent daarvan af te moeten wijken, of een ander te zien afwijken, zijn mond net zoo dapper open- doen als broeder Marinus, in den eerlijk afgesproken kerkelijken weg. Indien nu ds Douma, al is het dan wat laat, thans óók zóó iets bedoelt, dan is dat wel aardig; we vinden 't wel leuk, als óók van zijn kant na drie jaar prof. Greijdanus gelijk krijgt. Maar waarom dit dan niet ronduit gezegd?

Thans, in 1939, komt ds Douma's artikel zoo ongeveer hierop neer: in 1936 heeft prof. Kuyper verklaard: de patiënt is heel erg ziek, ik krijg brief op brief, het is erger dan vóór Assen, er moet consult gehouden worden, we moeten diep ingrijpen, leg de operatiemessen klaar; maar kijk, nu komt ds Douma, nog vóór dat de dokters hun rapport kunnen uitbrengen, de ziekenkamer binnen, kijkt over al die operatietoebereidselen gladweg heen, en acht geen verdere moeite noodig, dan die van den drogist, die een klant zomaar over de toonbank op de klacht over een kleine malaise even in de keel kijkt: zeg es: aaaa.....

We zouden hiermee genoeglijk kunnen volstaan, ware het niet, dat twee dingen opvielen.

Het eerste is, dat ds Douma ondanks zijn geruststellend advies toch weer suggesties wekt op onbroederlijke wijze. Waar is de predikant, de ouderling, de diaken, het kerklid, die tegen het avondmaalsformulier bezwaar heeft? Waar de man, die niet meer zingen kan, dat God aan alle scheps'len wel doet? Ik ken den broeder, die bij de betrokken passages een brok in de keel krijgt, niet. En nu één van beide: de suggestie, alsof ze er wel zijn, is valsch (in den zin van: geheel ten onrechte), óf ze is het niet. In het eerste geval is ds Douma's artikel een afvallen van dr H. H. Kuyper, behalve dan op het punt van het wekken van verder niet grijpbare suggesties. In het tweede geval moet er niet maar gezegd worden: zeg eens: aaaa....., maar moet er toch heusch heel wat gebeuren. Ik stem dan voor krasse maatregelen.

Er is nog een derde mogelijkheid: dat n.l. geen mensch bezwaar heeft, nóg eens aaaa..... te zeggen, maar dat er voorts lieden zijn, die rustig over de nadere details van een en ander nog eens nadachten, maar toen te hooren tregen, vooral op advies van de broeders Kuyper en Hepp, dat men dat eens toetsen moest. Over die derde mogelijkheid zwijgt ds Douma heelemaal. Dat is wel de beste manier om zich van prof. Kuyper los te maken, zonder het te willen bekennen.

Alle onhelderheid hindert. Ik kan ze niet rangschikken onder de deugden van den nieuwen mensch, niet onder de goederen van het genadeverbond. Ik kan ze alleen maar rangschikken onder de wapenen eener onchristelijke diplomatie. En onder de middelen tot camouflage van een retireerende beweging. Ik denk daarbij aan geen bewuste bedoelingen. Maar ik denk wel aan bepaalde handelingen, die ik niet anders verklaren kan. Welnu, niemand zal een broeder, die terugkrabbelen wil, het bloed uit de teenen willen halen. Maar ja, als er a a n g e k l a a g d is, dan moet hij van zijn kant die zaak niet blauw-blauw willen laten. Want op die manier wordt de kerk nooit gezuiverd van onjuiste methodes, of van voorbarige aanklachten.

Nóg iets valt op. Ds Douma verzekert ook, dat ons volk „weet”, dat het genadeverbond in Christus met de uitverkorenen is opgericht. Dat moet dus ook zoo maar eventjes, één twee drie worden vastgelegd.

Maar hier wordt het genoegelijke beeld van onzen drogist helaas toch een beetje al te simpel. Het wordt onvolledig. Want terwijl het bevel tot den loopenden patiënt gemoedelijk luidt: „zeg es aaaa.....”, wordt en passant, zonder dat hij er erg in heeft, zonder waarschuwing, een injectie den aaaa-zegger gegeven, die zijn bloed en heel zijn constitutie verandert. Ook ds Douma immers wil inzake het genadeverbond de oude groep, waarover ik inzake prof. Aalders' boek schreef, opzij zetten met een handgebaar. Dát moet hij zelf weten: ik doe niet mee. Maar hij moet niet zeggen: ons volk weet dat. Ons volk weet dat heelemaal niet. Ons volk weet wat in de belijdenis en in de liturgische formulieren staat. Daar leest het nergens, dat het genadeverbond is opgericht met de uitverkorenen. Het leest daar heel wat anders: met de geloovigen en hun zaad: **ons en onze kinderen**.

En nu willen wij heel goed ds Douma in zijn afwijkende formule dragen. Ook dr A. Kuyper, en ook prof. Aalders. Wij van onzen kant zeggen niet tegen een synode: jaag een andere formule er door, of: verklaar plechtstatiglijk, dat gij de taal der formulieren handhaaft tegenover dr A. Kuyper, ds J. Douma, prof. dr G. Ch. Aalders. Wij voor ons willen niet den kant der chr. geref. kerk op, door zomaar weg te loopen, of op grond van een formule zwaar te beschuldigen. Maar als ds Douma het nu heeft over de grootheid: „ons volk”, dan zeggen we: wij zijn er ook nog. Als

ds Douma een de begrafenis (En als gij, ds zien, die afwijk mulieren, noot injectiespuitje de o r m u waarschuwen, gen eerlijk en

Ds Douma s „Ik zou b.v. van argument of van prof. s waren, een ge wij waarlijk n stuk der Dri denken moete. De synode do Tot zoover Ik weet nie 't Laat me o best kans, m A, B, C, D, E liturgische en heen en weer „de geloovige verkorenen”. synode doe ge er staat, ook per sé zoo wel Nu ik toch memoreen, woordde op w zijn partijdig het gast me aan wie de p Zoodra ds D. ik als g r o n : aanvoerde, k

Geen défaut

Goede lezer

De bewei maken waa stellen wat ongereform houden mo erkennen v minst tot ó

wat zoudt gij Of, als ik

De orth Jezus de n Rom. 5 Ch over Ada

hoe zoudt gij Of, als ik

Het Verl zin des we men Jezus spreekt me

wat zoudt gij Of, als ik

De verh zijn Midde staat tuss EEUWIGE Zoon) en TLIJD opge

bij welke gro Of, als ik

(Beperk verkorenen dat altijd anker der zelve in G en een - s c h i p g e v e n naar Hebr. aangemerle k e n bijdragen t men tot e weten kan uit h e t te kunnen moet men n a d e s t z i j n i n

weike beteele kennen?

Ik denk, d in 'een goede dächte, dat: citaat A e dienen moet, Greijdanus (Innerte) te

citaat B d citaat C n uit puur res: ren;

citnat D b delijk demos scholastiek; citnat E b

1) „Wederh